

לו'; הוה אומר בסמוך למקום שעמד בו עם סיום המתנות. בצאתו מן ההיכל היה קרוב ליסוד המערבי; בדרתו מן הכבש היה קרוב ליסוד הדרומי (זבחים נג ע"א). דין שפיכת שיריים כדין סמיכה: אף היא נאמרה למצוה, ולא לעכב (שם נב ע"א).

ננסה להבין את משמעות שפיכת שיריים, המסיימת את מתנות הדם; ונעמוד תחילה על ההבדל שבין שפיכה לבין נתינה וזריקה. זריקה ונתינה מסמלות התמסרות אל מטרה המיוצגת במזבח; ואילו שפיכה אל היסוד איננה מסמלת פעילות, אלא תכונה המצויה בנפש המקריב. זריקה ונתינה מבטאות מעשים הנדרשים מן הנפש; ואילו שפיכה מצביעה על היסוד, שהנפש כולה מושרשת בו. היא מושרשת לפני ה' – ביסוד התורה (מערב); או היא מושרשת ביסוד האור הרוחני המוקרן מהתורה (שפיכת שיריים בדרום). שפיכת שיריים היא התוצאה הנובעת מן המתנות. שוב אין זוכרים לאדם את מעשי העבר; שהרי כבר קיבל על עצמו את הפעילות הדרושה להתקדמות ודביקות בטוב; דבר זה בא לידי ביטוי במתנות הדם; מכאן ואילך מובטח לו, ש'כל הדם' – הנפש כולה המיוצגת בקרבן, תהא מושרשת ביסוד התורה לפני ה'. ואולי מותר לומר: שפיכת כל הדם אל היסוד היא הניגוד של 'הכרת הנפש מעמיה', 'הכרת הנפש מישראל' 'הכרת הנפש מלפני' (כך נאמר לקמן כב,ג). הן פירוש 'הכרת' הוא כמשמעו: להיות נגדע מן היסוד, שהנפש מושרשת בו בעמיה, בישראל, לפני ה'. הן רוב המתכפרים במתנות דם הנפש עברו עבירות שזדונן בכרת. מתוך רשלנות וקלות דעת עלולה הנפש להיכרת מיסודה בקרב עמיה לפני ה'; בנתינת הנפש על המזבח היא מקבלת על עצמה למלא את חובתה בנאמנות; מכאן ואילך תשוב הנפש להיות מושרשת ביסוד ישראל לפני ה' (מתוך פירוש רש"י הירש ויקרא א,ה).

*

'רבינו האר"י זצ"ל, קצת מכלל גדולתו נכתבו בכמה ספרים כמו שרמזתי לעיל, ובבחרותו כתב שיטה על מסכת זבחים בחברת רבו הרב בצלאל (אשכנזי). ושמעתי מפי מהר"א אלפנדרי, הרב המחבר 'יד אהרן', שהוא ז"ל היה בידו שיטה זו והיה מפורש שם על כל חידוש שמא דמאריה עליה, הרב בצלאל או האר"י. ובעודה"ר נשרפה בשרפה אשר היתה באיזמיר עם כל ספריו' (שם הגדולים להרחיב"א מערכת גדולים אות י, שלב).

דף מ

'לפי שלא למדנו פר יום הכיפורים לסמיכה... – ואף על פי שהכהן מתודה עליו [פעמיים], היה מקום לסבור שאין לסמוך בשעת הוידוי אלא על עבירה ידועה, אבל וידוי על עבירה שאינה ידועה אינו טעון סמיכה (עפ"י תורת כהנים ויקרא ג).

וע"ע בגדרי מצות סמיכה, אם היא דין מדיני הוידוי, או מדיני הקרבן מצד עצמו – חדושי הגר"ז כאן; מקדש דוד כד,ב; חונן דעה יומא פרק ג' עמ' רלג.

[וע' להלן מה: דאילו ילפי' שעה מדורות, לא היינו צריכים ריבוי מיוחד לסמיכה בחטאת נחשון. ואעפ"י שאינה באה על חטא כשאר חטאות (כמש"כ רש"י שם) אעפ"כ אין סברא לחלק משום כך בסמיכה. כי אף אם הסמיכה שייכת לוידוי, הלא גם בשלמים בשעת סמיכתו אומר דברי שבה ותודה, וכמו"כ בחטאת נחשון].

'שאם נפחתה תקרה של היכל לא היה מזה' – הגם שלמדו דין זה מהמקרא האמור בפר כהן משיח, לא הביא הרמב"ם הלכה זו אלא בהלכות יום הכיפורים (ה,כג). וכן הדין שבסמוך (בע"ב) שאינו מזה אם לא נתחנך המזבח בקטורת הסמים – הביאו הרמב"ם בענין יוהכ"פ (ה,כד). כן העיר בספר אבי עזרי (סוף הל' תמידין ומוספין, תליתאה). ונראה שרצה להשמיענו רבותא שאע"פ שתיבטל עבודת היום בשל כך – אינו מזה. אבל בפר כהן משיח אין בדבר אלא איחור ולא ביטול, שהרי יבנה התקרה או יחנך המזבח בקטורת ואח"כ יביא קרבנו.

– אע"פ שהזאה על המזבח הפנימי כשנפחתה התקרה – פסולה, הנותן דמים פנימיים על המזבח החיצון – כיפר (כן פסק הרמב"ם הל' פסוה"מ ב,י שגם זה בכלל דברי שמואל (כו): 'שלא במקומו כמקומו דמי'. וע"ש בתוס'). כן העיר בחזו"א ז,ב. ע"ש.

יש לפרש, כשנתן על הפנימי ללא תקרה גרע טפי, כאילו נפגם המזבח ואינו כתיקנו. אבל כשנתן בחוץ – אין פגם במזבח. ולפי זה היה נראה שאם נפחתה תקרה ונתן דמים פנימיים על החיצון – כיפר, שהרי במזבח החיצון אין כל פגם. ואולם יותר נראה שאין להכשיר שלא במקומו כמקומו אלא כשראוי למקומו, אבל בנפחתה תקרה ואינו ראוי במקומו, גם אם נתן בחיצון – לא כיפר. וצ"ב.

'אביי אמר: לר' יהודה נמי איצטריך, סלקא דעתך אמינא הני מילי עבודה דמעכבא כפרה...' – בספר שפת אמת העיר לשם מה הוצרך אביי לתרץ כן, הלא בכל אופן הברייאתא שהביאו לעיל הדורשת סמיכה לפר יוהכ"פ מ'כן יעשה', חולקת על ברייתא דידן, אם כן יותר נוח לומר שלר' יהודה לא הוצרך 'כן יעשה' לרבע מתנות אלא לסמיכה שאל"כ אותה ברייתא על מי נשליכנה.

ויש לומר בפשטות, לפי שברייתא דידן שנויה בתורת כהנים [לא כן הברייאתא שלמדה סמיכה לפר יוהכ"פ מ'כן יעשה'], והלא סתם ספרא ר' יהודה, לכך רצה אביי להעמידה כמותו. [ובקדושין נג הוכיח אביי הוכחה על סמך הכלל 'סתם ספרא ר' יהודה'].

'אמר רב נחמן בר יצחק: לא נצרכא אלא לר' יהודה דאמר כי כתיבה 'חוקה' אדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים... אימא מדכסידרן לא מעכבי הזאות נמי לא מעכבי, קמ"ל' – מכאן משמע, וכן כתב רש"י במפורש (כאן ובדף נב:), שלר' יהודה אין הסדר מעכב אלא בדברים הנעשים לפני ולפנים כגון מתנות וקטורת שבין הבדים, אבל דברים הנעשים בהיכל – אין סדרן מעכב, ולכן סלקא דעתין שכשם שסידרן אינו מעכב, כך גם אם חיסר מהן אינו מעכב.

ואולם הרמב"ם כתב (עבודת יוהכ"פ ה,א): 'כל עבודות שעובד בבגדי לבן בפנים בהיכל – צריך לעשותן על הסדר שביארנו, ואם הקדים בהן מעשה לחבירו – לא עשה כלום. [פסק כר' יהודה ולא כר' נחמיה הסובר אף דברים הנעשים בחוץ, בעזרה – סדרן מעכב]. וכבר תמה בלחם משנה מסוגיתנו (ומהסוגיא ביומא), שמבואר כאן שדברים הנעשים בהיכל אינם מעכבים.

[ואין לפרש בלשון הרמב"ם 'בפנים בהיכל' – פנים של ההיכל, כלומר קדש הקדשים, וכביחזקאל (מא,טו) 'ההיכל הפנימי' (ושם יז) 'הבית הפנימי' – כי לשון הרמב"ם בזה מורה על ההיכל (ככפ"ב מהל' פסולי המוקדשין ה"י ושם טו,ו). חזון איש א"ח קכו,ח].

הגר"ח הלוי (על הרמב"ם שם) כתב להוכיח מהסוגיא ביומא (מ) שההיכל עצמו חלוק בדינו לשיטת הרמב"ם; ההזאות שעל הפרוכת, הנעשות לפני מן המזבח הפנימי – דינם כפנים ו'חוקה' כתיב בהן, ואילו הזאות המזבח עצמו דינן כחוץ. [ואמנם רש"י פרש באותה סוגיא בענין אחר, ולשיטתו אין הכרח לכך, אבל להרמב"ם שחולק על מה שכתב שם רש"י, יש הכרח לחילוק זה. ע"ש]. ויש להעמיד מה שאמרו כאן

שסדר הזאות אינו מעכב – במתנות המזבח. (בטעמו של חילוק זה – ע' בחדושי ר' אריה לייב מאלין ח"ב יד). והחזו"א (או"ח קכו, ח) כתב לפרש שיטת הרמב"ם בדרך אחרת. ולדבריו אין חילוק בין הזאות המזבח להזאות הפרוכת (וע"ע בספר חונן דעה יומא ס, עמ' שסד).

'אם כיפר כילה...' – ע' במובא להלן נב.

(ע"ב) 'אלא מה תלמוד לומר לפר – זה פר העלם דבר של צבור. לפר – זה פר כהן משיח' – פירושו: ועשה לפר – פר העלם דבר המדובר בפרשה [ולדעת רבי, לרבות פר יום הכפורים], כאשר עשה לפר החטאת... זהו פר כהן משיח – הקישם הכתוב לכל דיניהם, כדלהלן.

'אלימא פר יוה"כ ושעיר יוה"כ – איכא למיפרך מה להנך שכן נכנס דמם לפני ולפנים. אלא פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים – איכא למיפרך מה להנך שכן מכפרין על עבירות מצוה ידועה...' – לכאורה היה יכול לפרוך גם כאן באותה פירכא; מה להנך שכן אין נכנס דמם לפני ולפנים, תאמר בפר יוה"כ פ. ואפשר שנוח לו יותר לומר פירכא של דין בחיוב, מפירכא של שלילה – 'שכן אין דמה... (רש"ש. וע"ע בפירוש הנצי"ב דרך אחרת).

'אלא פר העלם דבר של צבור ושעיר של יום הכפורים' – וכן היה יכול לומר, פר יום הכפורים ושעירי עבודת כוכבים (ברכת הובה; חק נתן).

דף מא

(ע"ב) 'משל למלך בשר ודם שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו...' – כי הבאת יותרת וכליות שהם בשר ולא חלב, מורים על פגם מקור החטא, שהכליות הן היועצות לחטוא, ויותרת הכבד – שורש התאוה. ומשום כך מיעט לפרש בציבור, לאהבתם המרובה, אף יותר מכהן גדול בעצמו [כמבואר ביומא נב].) שחביבותו של כהן גדול – מפני חביבות הקהל, משלחיו, היא באה. וכן גם הכוונה במשל הסמוך; אם רובה של מדינה סרחה כביכול אין קדושה, אבל אם כהן גדול לבדו סרחה, הלא יש אחר שראוי להיות כהן גדול (חדושי הנצי"ב).

וגם צד של שבח לציבור יש במשל השני; משל למלך שאמר כל העובר על דברי – יביא קנס אל בית המלך החדרה, וכאשר עבר אוהבו והוכרח להביא הקנס לבית המלך, יצא המלך מחדרו להראותו חיבתו כדי שלא יתבייש אוהבו ממנו כשמביאו לפניו – לכך לא נאמר 'פרכת הקדש' בציבור (עפ"י בן יהודע. [ומהרש"א פרש שני המאמרים לשבח הכהן הגדול יותר מן הציבור]).

ענין נוסף על דרך הרמז, מספר 'אמרות טהורות' (לרש"ש מאמשינוב זצ"ל): 'כי יש עבודה ותורה – הכהן המשיח הוא עבודה. אם נתקלקלה בחינת עבודה, עוד יש עמוד שעל ידו תחזור הקדושה, ויש עוד 'פני פרוכת הקודש', אבל אם כל עדת ישראל ישגו, שהם הסנהדרין, אז גם כן נתקלקל צנור התורה ח"ו ונסתלקה הקדושה'.

(יעוין בספר אגרא דכלה ס"פ וארא).